Вісник ХНТУСГ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

92' 2009

Міністерство аграрної політики України

ВІСНИК

Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Випуск 92

Згідно постанови Президії ВАК України № 3-05/11 від 15.12.2004 р. Вісник ХНТУСГ включений до Переліку № 15 фахових видань з економічних наук (Бюл. ВАК, № 3. 2005).

Харків – 2009

УДК 346.54:338.432
ББК 65.32-18
В 53

Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 92. — Харків: ХНТУСГ. – 2009. — 388с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка. Протокол № 4 від 24.12.2009 р.

Редакційна колегія:

Мазоренко Д.І., чл.-кор. УААН, к.т.н., проф. (відповідальний редактор); Амбросов В.Я., чл.-кор. УААН, д.е.н., проф.; Амосов О.Ю., д.е.н., проф.; Антоненко Л.А., д.е.н., проф.; Белебеха І.О., д.е.н., проф.; Богомолов О.В., д.т.н., поф.; Войтов В.А., д.т.н., проф.; Завгородній О.І., д.т.н., проф.; Заїка П.М., академік УААН, д.т.н., проф. (заступник відповідального редактора); Іванов М.І., д.т.н., проф.; Краснобаєв В.А., д.т.н., проф.; Лєбєдєв А.Т., д.т.н., проф.; Мазнєв Г.Є., к.т.н., проф.; Манчинський Ю.О., д.т.н., проф.; Маренич Т.Г., д.е.н., проф.; Мірошник О.В., к.т.н., доц.; Науменко О.А., к.т.н., проф.; Онегіна В.М., д.е.н., проф.; Пастухов В.І., д.т.н., проф.; Перцевий Ф.В., д.т.н., проф.; Праховник А.В., д.т.н., проф.; Рижков В.Г., д.е.н., проф.; Савченко П.І., д.т.н., проф.; Сандомирський М.Г., к.т.н., проф.; Сахаревіч В.Д., д.т.н., проф.; Сичов І.П., д.т.н., проф.; Сідашенко О.І., к.т.н., проф.; Скобло Т.С., д.т.н., проф.; Солошенко О.В., к.с.-г.н., проф.; Тіщенко Л.М., д.т.н., проф.; Турченко М.М., к.е.н., проф.; Фурман І.О., д.т.н., проф.; Черенков О.Д., д.т.н., проф.; Шинкаренко В.Г., д.е.н., проф.

Редакційна колегія випуску:

Амбросов В.Я., чл.-кор. УААН, д.е.н., проф. (відповідальний редактор); Амосов О.Ю., д.е.н., проф.; Антоненко Л.А., д.е.н., проф.; Белебеха І.О., д.е.н., проф.; Рижков В.Г., д.е.н., проф.; Онегіна В.М., д.е.н., проф.; Мазнєв Г.Є., к.т.н., проф. (відповідальний секретар); Маренич Т.Г., д.е.н., проф.; Турченко М.М., к.е.н., проф.; Шинкаренко В.Г., д.е.н., проф.

Адреса редакції:

61002, м. Харків, вул. Артема, 44, тел. (057)716-41-68, (057)716-41-54

Засновник — Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 8315 від 16.01.2004 р.

© Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

середовища, організацію на основі його функції планування, забезпечення належного обліку результатів внутрішньої діяльності, організацію контролю за плановими даними та даними обліку, що завершується розробкою необхідних заходів із регулювання на основі відхилень. Такий загальний підхід постановки та подальшої функціональності контролінгу вважається найбільш логічним. Сутність контролінгу має динамічний характер та є своєрідною відповідною реакцією на управлінські потреби підприємства, а також на зміни в зовнішньому середовищі підприємства.

Література.

1. Мескон Майкл Х. Основы менеджмента / Мескон Майкл Х., Альберт Майкл, Хедоури Франклин ; [пер. с англ. М.А. Майорова]. – М. : Дело, 2000. – 704 с.

2. Петренко С.Н. Контролинг / С.Н.Петренко. – Казань: Ника-Центр, Эльга, 2004. – 328 с.

3. Пушкар М. С. Контролінг: монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль. – 1997. – 146 с.

3. Сухарева Л. А. Контролинг – основа управления бизнесом / Л. А. Сухарева, С. Н. Петренко. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208 с.

4. Хан Диттер. Планирование и контроль (ПиК): концепция контролинга / Хан Диттер ; пер.с нем. А. А. Турчак. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

5. Цигилик І.І. Стратегія і контролінг в системі внутрішнього економічного механізму підприємства / І.І. Цигилик, Т.М. Паневник // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – № 11. – С. 11—14.

ЗМІСТ

БЕРЕЗІН О.В. Формування конкурентних переваг системи споживчої кооперації україни 3

ЛОЗИНСЬКА Т.М. Чинники впливу на поширення кооперації в сільському господарстві 12

ПАНТЕЛЕЙМОНЕНКО А.О., ЛЄЩИНА О. Г. Збут молока та молочної продукції у вітчизняній кооперативній практиці кінця хіх – початку хх ст 17

ПАРХОМЕЦЬ М.К., САВА А.П. Економічні засади функціонування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в тернопільській області 24

ЧЕРЕП А.В., РУРКА Г.І. Технопарки як інструмент реалізації інноваційної діяльності 35

БАЛДИК Д.О. Підвищення дохідності сільськогосподарських підприємств за рахунок виробництва альтернативних видів продукції тваринництва 44

БОГОМОЛ С.Ю., МИКОЛЕНКО І.Г. Бюджетне планування як інструмент управління у сільськогосподарських підприємствах 51

БРОНСЬКА О.Ю. Маркетинговий аналіз ринку м'ясопродуктів луганської області 56

ГАЛИЧ О.А. Мотиваційні чинники міжгосподарської інтеграції в агропромисловому виробництві 61

ГРИГОР'ЄВ С.М. Роль дорадчих служб у розвитку кооперативної ідеї 67

ГОНЧАР В.В., КАЛІНІН О.В. Оптимізація структури капіталу підприємства під час економічної кризи 72

ДЕМЧИШАК Н.Б. Фінансовий потенціал інвестиційної діяльності: економічна безпека та ризики формування 77

ДОВГОПОЛИК А. А. Становлення кредитних спілок в україні і світі: історичний аспект 84

ЗЛОСЧАСТЬЄВ А.П., МІНЬКОВА О.Г., ЗЛОСЧАСТЬЄВА Т.А., САЗОНОВА Н.А. Використання мультимедійних технологій при підготовці майбутніх фахівців економічних напрямків 89

обумовлено збільшенням витрат на введення новітніх технологій та просунення свого товару. Для швидкого покращення своїх результатів ЗАТ «Лисичанському м'ясокомбінату» потрібно здійснювати випуск продукції враховуючи інтереси обраного сегменту ринку та реалізувати трансформацію маркетингової політики, яка направлена на комплексний вплив змін її кожної складової на інтегральний показник маркетингової рентабельності продажу.

Висновки. Таким чином, Луганська область залишається одним з найкрупніших індустріальних регіонів України. Підприємствами області у 2008 році було вироблено 6,8% виготовлених в Україні ковбасних виробів, 4,1% - м'ясних напівфабрикатів, 3,1% - м'яса, включаючи субпродукти першої категорії.

Виробництво м'яса та м'ясопродуктів відноситься до найбільш соціально значущих напрямків економіки. Не існує нічого більш постійного, ніж попит на продукти харчування. Від обсягів виробництва, якості, асортименту продукції, орієнтованих на споживача з урахуванням різних його можливостей, залежить стабільність забезпечення населення області м'ясом і м'ясопродуктами [2]. Результативність виробничої діяльності визначає рівень задоволення потреб населення в цих продуктах.

У зв'язку з необхідністю підвищення конкурентоспроможності потрібно відмітити, що особливістю застосування маркетингової політики на підприємствах м'ясопереробної промисловості, що діють на насиченому ринку в умовах стійкого попиту на товари з боку споживачів є орієнтація виробника на трансформацію здійснюваної маркетингової політики з метою адаптації до швидких змін, пов'язаних з оточуючим мінливим глобалізаційним середовищем.

Література.

1. Михеенко Е.С. Оценка состояния и тенденций развития предприятий мясоперерабатывающей промышленности Украины // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. Наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ. - Вип. 203, - Т. IV. - 2005. – С. 949.

2. Заремба П. А. Стратегия стабилизации и развития предприятий мясоперерабатывающей промышленности: [монография] / Павел Александрович Заремба. – Донецк: НАН Украины, Ин-т экономики пром-ти, 2007 – 324 с.

УДК: 631.151

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ МІЖГОСПОДАРСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

ГАЛИЧ О.А. к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія

Досліджується сутність та сучасні особливості агропромислової інтеграції. Узагальнено систему чинників, що стимулюють та стримують інтеграційні процеси.

Essence and modern features of agroindustrial integration is probed. Generalized system of factors which stimulate and restrain integration processes.

Постановка проблеми. Функціонування повноцінного ринкового середовища в агропромисловому виробництві визначає необхідність обґрунтування механізмів захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників шляхом забезпечення можливостей еквівалентного товарного обміну із суміжними галузями – постачальниками матеріально-технічних ресурсів і сировини та покупцями продовольчої продукції, переробними підприємствами. Актуальною за цих умов є міжгосподарська агропромислова інтеграція, спрямована на об'єднання та створення паритетних відносин між технологічними стадіями виробництва, переробки, збуту та реалізації готової продовольчої продукції, забезпечення стабільного наповнення нею ринку країни за прийнятними цінами. Насьогодні розвиток інтеграційних процесів в АПК України відбувається повільно, непослідовно та суперечливо. Узагальнення вітчизняного та закордонного досвіду інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі дозволяє виявити основні мотиваційні чинники міжгосподарської інтеграції, що особливо актуально при вхождении України до світової організації торгівлі. В умовах обмеженості державних фінансових ресурсів інтеграційні процеси є практично єдиними заходами по стабілізації економіки та підвищенню ефективності функціонування АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми формування міжгосподарських інтегрованих структур займалося чимало вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В.Г.Андрійчук, В.І.Бойко, П.І.Гайдуцький, В.Н.Зимовець, В.В.Зіновчук, М.Ф.Кропивко, І.І.Лотоцький, К.В.Мазур, М.Й.Малік, О.М.Оницренко, П.Т.Саблук, В.П.Ситник, О.М.Шпичак та інші. Але враховуючи особливості та тенденції агропромислової інтеграції, запропоновані вченими-

економістами підходи потребують поглиблення та адаптації до конкретних умов функціонування агропромислових формувань в сучасних умовах господарювання.

Формування цілей статті. Основною метою даного дослідження є розкриття ролі і місця інтеграції в процесі реформування аграрного сектору економіки, визначення основних мотиваційних чинників створення інтегрованих структур у агропромисловому комплексі.

Виклад основного матеріалу. Агропромислова інтеграція є об'єктивним економічним процесом, що характеризується певною закономірністю пов'язаною, перш за все, з розвитком організаційно-правових форм господарювання аграрних підприємств, суспільного розподілу праці, його кооперацією і необхідністю на цій основі взаємодії між галузями і підприємствами аграрного і промислового виробництва.

Інтеграція, у сфері агропромислового виробництва, розглядається як один з шляхів стабілізації і стійкого функціонування підприємств. Оскільки, на нашу думку, основною причиною низької фінансової стійкості багатьох підприємств АПК є: низький технологічний рівень виробничих процесів; низький рівень переробки виробленої продукції; низька конкурентоспроможність; недосконалість механізму економічних зв'язків партнерів в умовах економічної, технологічної незбалансованості і дезінтеграції підприємств сільського господарства, переробки, обслуговування і торгівлі; недостатня державна підтримка; деградація ресурсної бази АПК.

Вчені-економісти виділяють декілька підходів щодо визначення сутності поняття «агропромислова інтеграція» та оцінки форм її розвитку. Кожне з них має право на існування, оскільки відображає підхід автора до дослідження агропромислової інтеграції як співпраці підприємств різних сфер АПК, або з точки зору розвитку між ними зв'язків, або з позиції їх об'єднання. Концептуально суть агропромислової інтеграції зводиться до трьох точок зору. Перша - це форма об'єднання або системний стан тих або інших учасників агропромислового виробництва. Друга - це процес зміцнення виробничих зв'язків і економічних відносин, об'єднання окремих учасників виробництва, зокрема агропромислового, в єдине ціле. Третя - це механізми або методи, за допомогою яких здійснюють об'єднання учасників агропромислового виробництва в єдиний виробничо-господарський ланцюг.

Таким чином, агропромислова інтеграція, досить складне, багатогранне явище, що повинне досліджуватися з різних сторін. При

цьому важливим є її соціальний аспект, оскільки агропромислова інтеграція – це соціально-економічний процес, який здійснюється шляхом розвитку технологічних, економічних та організаційних зв'язків підприємств різного рівня суспільного виробництва у формі їх співпраці або об'єднання для спільного виробництва, переробки, зберігання і доведення до споживача продуктів харчування і предметів споживання з сільськогосподарської сировини.

В сучасних умовах функціонування аграрних підприємств, необхідність формування інтегрованих структур обумовлена в першу чергу прагненням знизити витрати виробництва, розподілу і збуту продукції, з допомогою цього досягти збільшення прибутку і підвищення рівня окупності інвестицій, підсилити свої конкурентні позиції на ринку. При цьому найважливішим економічним інструментом виступають ціни, що передбачає наявність правил і обмежень прав учасників обмінних операцій і здійснюваних ними трансакцій. Наявність трансакційних витрат примушує товаровиробників шукати шляхи їх скорочення, що досягається за допомогою створення інтегрованих формувань, які за рахунок збільшення обсягів випуску продукції і масштабів діяльності сприяють зниженню витрат підприємств, що інтегруються. Виходячи з цього, інтеграцію доцільно розглядати як форму господарювання, що мінімізує трансакційні витрати. Прагнення до їх зниження приводить до необхідності відновлення зруйнованих в останні роки господарських зв'язків, поглиблення агропромислової інтеграції. При цьому ефект досягається за рахунок налагодження міжгалузевої співпраці на новій економічній основі з використанням моделей оптимізації взаєморозрахунків, взаємного авансування і товарного кредитування. Перерозподіл ресурсів здійснюється внаслідок реалізації міжгалузевих угод, що забезпечують стійкість і довготривалість економічних зв'язків між учасниками відтворювального процесу.

Систему економічних чинників, які стимулюють до інтеграції окремих підприємств в агропромислові об'єднання можна умовно систематизувати в розрізі наступних груп:

По-перше, підпорядкування декількох підприємств одному органу управління, наближеному безпосередньо до виробництва, забезпечує активне, гнучке управління підпорядкованими формуваннями. Існування єдиного апарату управління об'єднання звільняє фахівців окремих підприємств від ряду адміністративних обов'язків, сприяє зосередженню їх зусиль на виконанні виробничих завдань. Це відображається на підвищенні

економічної ефективності діяльності об'єднання, обумовлює скорочення витрат на утримання адміністративно-управлінського апарату в цілому по об'єднанню, веде до зниження собівартості продукції.

По-друге, в умовах інтеграції концентрація і спеціалізація здійснюються в ширших масштабах, ніж в умовах автономних сільськогосподарських і промислових виробництв. Із створенням об'єднання межі землекористування господарств, що входять в об'єднання, можуть змінюватися. Це веде до укрупнення (концентрації) масивів сільськогосподарських культур, раціональнішого розміщення сільськогосподарського виробництва, кращої організації території, наближення джерел сировини до місць її переробки, дозволяє використовувати передову техніку, покращувати меліоративний стан земель, проводити селекційну роботу з урахуванням вимог промислового виробництва. Все це, у свою чергу, сприяє підвищенню врожайності основної сільськогосподарської культури і приводить до збільшення обсягу виробництва продукції; поліпшенню якості сільськогосподарської і промислової продукції; підвищенню продуктивності праці. Зростання продуктивності праці в агропромислових об'єднаннях відображається на зниженні собівартості продукції, збільшенні прибутку і рентабельності виробництва. Скорочення витрат виробництва обумовлене раціональним розміщенням сільськогосподарського виробництва і закріпленням сировинних зон за промисловими підприємствами.

По-третє, в межах об'єднання є можливість, перемішати основні фонди (трактори, автомобілі і іншу техніку) не тільки з одного виробництва в інше (з промислового в сільськогосподарське і навпаки через неспівпадання в них виробничих періодів), але і перерозподіляти техніку між окремими підприємствами об'єднання. Все це підвищує ефективність використання виробничих фондів і трудових ресурсів в об'єднаннях.

По-четверте, централізація в об'єднанні виконання ряду виробничо-господарських функцій підвищує якість їх виконання, веде до скорочення чисельності працівників, зниження собівартості продукції.

Поряд з цим, узагальнення досвіду функціонування інтегрованих формувань в агропромисловому виробництві дозволяє виділити ряд чинників, які стримують розвиток агропромислової інтеграції:

1. Відсутність паритету цін на продукцію сільського господарства і матеріально-технічні ресурси.

2. Посилення суперечностей фінансово-економічних інтересів суб'єктів господарювання, в наслідок розпаду виробничих економічних відносин в АПК.

3. Низька інвестиційна активність в галузях сільськогосподарського виробництва через незахищеність прав власності і високого рівня ризику неповернення вкладених засобів.

4. Діюча система ринків продовольства контролюється комерційними фірмами, не зацікавленими в створенні інтегрованих формувань що включають повний технологічний цикл.

Характерною особливістю сучасного етапу інтеграційних процесів є те, що багато аграрних підприємств, зіткнувшись з фінансовими проблемами, не в змозі вести виробництво без інвестування ззовні грошових ресурсів. В цій ситуації, вони вимушені шукати інвесторів поза аграрною сферою. Тому у ряді регіонів країни до цього процесу залучаються фінансові компанії, промислові підприємства, що мають на своїх рахунках вільні фінансові ресурси. Виступаючи як інвестори такі підприємства, з метою жорсткішого контролю за використанням вкладеного капіталу, беруть під своє управління не тільки сільськогосподарське виробництво, але і сферу агросервісного обслуговування, яка також знаходяться у важкому економічному стані. Як наслідок, в результаті цього в аграрному секторі сьогодні розвиваються процеси централізації і консолідації власності, що обумовлюють появу корпоративних підприємств, які формуються шляхом об'єднання промислового і аграрного капіталів.

Поряд з позитивними результатами діяльності інтегрованих корпоративних структур в АПК доцільно відмітити, що їх виникнення внесло певні корективи в існуючу ситуацію на селі. Інтегровані підприємства, як правило, -- це чисто бізнесові проекти, основною метою яких є примноження капіталу їхніх засновників. Підтримка і розвиток сільських територій за визначенням не є їх функцією. Засновники корпоративних підприємств проживають зовсім в іншому місці і ні вони, ні члени їх сімей не користуються сільською інфраструктурою. Загалом, за великим рахунком, при бажанні ці підприємства можуть досить легко вийти з аграрного бізнесу без особливих втрат. Особливо це стосується тих із них, які займаються виключно рослинництвом, тобто орендують землю. У цьому випадку село взагалі залишається ні з чим. Все це хвилює і сільських жителів, і місцеву владу. Тому і в пресі, і на місцях, і на рівні уряду піднімається питання діяльності таких корпоративних підприємств та їх впливу на ситуацію у сільській економіці.

В результаті аналізу розвитку інтегральних відносин промисловості і сільського господарства необхідно виділити деякі принципові положення. По-перше, можливість агропромислової інтеграції пов'язана з виникненням крупно товарних господарств, тому що тут різні види діяльності можливо об'єднати в крупні, економічно вигідні підрозділи, взаємоузгоджений розвиток яких не тільки можливий, але й об'єктивно необхідний. По-друге, необхідність інтеграції пов'язана з особливостями використання трудових ресурсів в сільському господарстві. По-третє, виникає необхідність організації поряд з землеробством індустріального виробництва силами самого підприємства, або з участю промислових організацій.

Висновки. Вивчення досвіду розвитку інтеграційних процесів свідчить про те, що інтегровані структури, що об'єднують в своєму складі всі ланки від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації її споживачам, є більш ефективними і пристосованими до умов ринкової економіки. Вони набувають поширення в багатьох регіонах України, характеризуються великою різноманітністю організаційно-правових форм, складу учасників, видів діяльності, форм власності. При цьому, рушійним мотивом інтеграції є пошук шляхів стабілізації, підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності та конкурентоспроможності, пошук шляхів зниження невизначеності і ризику функціонування в умовах ринку. Процес створення та розвитку інтегрованих аграрних формувань слід розглядати також через призму їх впливу на соціальний розвиток сільських територій, майнових прав селян, збереження та підвищення родючості землі, екологічну безпеку. Тому цей процес потребує детального дослідження та аналізу з метою відпрацювання рекомендацій щодо підвищення ефективності агробізнесу та запобігання виникненню негативних явищ і тенденцій.

Література.

1. Кобець Є.А. Економічна сутність інтеграції в аграрному виробництві / Є.А. Кобець // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2007. – № 1. – С. 146-149.

2. Колз Р., Ул. Д. Маркетинг сельскохозяйственной продукции / Пер. с англ. В. Г. Долгополова. - 8-е изд. - М.: Колос. - 2000. - 512 с.